

מחתרת קומוניסטית בורשינגטון

בעיני כל אדם אמריקאי מעורר השם אלג'ר היס רגש עמוק מאד. הפרשה הגדולה שנמשכה ארבע שנים, חוללה משבר עצום ברחבי ארצות-הברית, כמעט גרמה לנפילתו של הנשיא טרומן. השנה היא עלולה לגרום למשבר שני — כי צלו של אלג'ר היס, האדם הכלוא כיום בתא אחד מבתי הסוהר, מתהלך שוב במדינה ערב בחירות. שני הצדדים מעורבים בו עד מעל לראשי. הסנטור ריצ'ארד מילהאוז גיקסון, המועמד הרפובליקאי לתפקיד סגן-הנשיא, היה אחד הגורמים העיקריים שהובילו את היס לבית-הסוהר, ואילו המועמד הדמוקרטי לתפקיד הנשיא, עדלי סטיבנסון, נתן במהלך המשפט ערבות אישית לאופיו הטוב של היס. החידה הגדולה ששמה אלג'ר היס, שלא נפתרה סופית גם אחרי ארבע שנים, שוב משפיעה על מיליונים. הרקע לדרמה האנושית היא העיר הורשינגטון, באמצע שנות השלושים. המשבר הגדול הרס את יסודות הכלכלה האמריקאית. מיליונים התהלכו מובטלים. המפלגה הרפוב' ליקיאה, שממנה יצא, סולקה מן השלטון. במקומה באו הדמוקרטים, שכבר אשם אדם חוש, כמעט משותק אך אדיר השפעה: פראנקלין דילאנו רוזבלט.

הימין הרפובליקאי ראה מהפכה זו בתדהמה. לדעתו

לבנות מכונית-כתיבה הדומה בדיוק גמרן למכויה עליה נכ' תבו המיסמכים הסודיים המפורסמים, המומחה יצר מכוניה שכל אות ממנה היתה העתקה מדויקת של האות במכוניה הקודמת, ששימשה עדות עיקרית במשפט.

מליו האחרונות של היס במשפטו, לפני החיוב, היו: 'רבותי, יבוא היום ותבינו שנפילתי קרבן לזיוף באמצעות מכונית-כתיבה! עתה, טענה הסיגוריה, נמצאה הוכחה שזיוף כזה אמנם אפשרי, והוכחה זו דיה לתת להיס להי' הנות מן הספק המתקבל על הדעת.

שוב בא הדבר לפני השופט. הוא ישב בשקט, האזין במתיחות לדברי הצדדים. לבסוף שאל את הסיגור: 'האם יש איזו הוכחה שהיא שאמנם צ'אמברס ייצר מכוניה כזאת, או שהיו לו הכשרון, האמצעים והכלים לשם כך?' הסיגור הודה שאין לו שום הוכחה כזאת.

השופט דחה את הבקשה לרביייה. הוא הסתמך על דברי הסיגור, שטען כי צ'אמברס הכין את הזיופים בשלושה החרשים שעברו מאז הגיש את האשמה נגד היס ועד לבירור משפט העלילה, בו נדרש להוכיחה. (צ'אמברס עצמו נשאל מדוע לא הגיש מיד את ההוכחות, ענה שלא רצה, תחילה, לגרום רעה להיס, אלא רק להזויר את העם האמריקאי מפני

יכול היה לדעת פרטים אלה? אולם ספקות אלה לא הועילו. צ'אמברס לא הביא שום הוכחה ממשית לדבריו. נוצר מצב של שבועה נגד שבועה, והיס נראה הסימפאטי יותר מבין השניים. מאחר שאי-אפשר להאשים אדם בהוצאת דיבה על דברים שאמר לפני הקונגרס, הזמין היס את צ'אמברס לחזור על דבריו מעל במה אחרת, למען יוכל להגיש נגדו משפט. צ'אמברס עשה זאת, חזר על האשמותיו בדיוק. היס הגיש נגדו משפט לפיצויים בסך 75,000 דולאר.

כשהופיע צ'אמברס בבית-המשפט, נכתב במשפט העליון לה, הודה כי נשבע בפני הסינאט שבועת-שקר. שם העיד כי אין בידו שום הוכחות בכתב. עתה הגיש לבית-המשפט מעטפה ענקית של מיסמכים סודיים שנמסרו לו, כביכול, לפני עשר שנים על-ידי היס.

היס הכחיש, כמובן, את הכל. מעולם לא מסר שום מיסמכים לצ'אמברס. אולם חוקרי האפ. ב. איי. הבולשת הא' מריקאה, בקרו את המיסמכים, מצאו שהם נכתבו בכונת כתיבה מטיפוס וודסטוק. המכוניה נתגלתה. היא היתה שייכת להיס, והמומחים קבעו שהמיסמכים נכתבו על-ידי.

הדבר עורר רעש עצום. סוף סוף נתגלתה הוכחה אמרית: היה ריגול בממשלה. ועדת בית-הנבחרים קפצה שוב לפעולה. היא הטילה צו על צ'אמברס לגלות את כל הוכחותיו. כלילה אחד, במסיבות רומנטיות, הוביל צ'אמברס את חוקרי הוועדה לערוגה של דלעות בחתות החקלאית. שם היו הבויים פרטים, עליהם צולמו מיסמכים סודיים נוספים.

10 נגד 0 : ח"ב

מן הרגע הראשון לא היה ספק למי נתונה אהדת הקהל. מצד אחד עמד קומוניסט לשעבר, איש שניהל אינטריגות בתוך המפלגה ונשא לאשה צעירה שפגש אותה בשעת הפגנה בלתי-חוקית, אדם שהודה בעצמו ששיקר בהודמוניות קודמות באותה פרשה. לעומתו עמד היס, יפה תואר ובעל רצינות חגיגית, הכחיש את הכל בשקט כמעט שמימי.

אולם מפיו של צ'אמברס בא זרם בלתי-נפוס של פרטים שאת רובם המכריע אפשר היה לברר. והבירור הוכיח שהם היו נכונים. היה שטוס בלתי-אפשרי להאמין להיס, כשטען שוב ושוב שלעולם לא היה ידיו של האיש שסיפר את הפרטים האינוטימיים ביותר של חייו.

חבריה-המושבעים הראשון שקל את שתי השבועות, ששה מושבעים אמרנו לצ'אמברס, ארבעה אמרנו להיס. במקרה כזה של אי-הסכמה בין המושבעים, מחייב החוק האמריקאי משפט נוסף.

המשפט השני היה חזרה על הראשון. צ'אמברס טען שנפגש עם היס בביתו בחארין מסוים. היס טען שבאותו תאריך היה בחופשה מחוץ לעיר. רופא פישש ביומנו, העיד כי באותה תקופה היה היס בחשינגטון. משרתת כושית העידה שראתה את צ'אמברס בביתו של היס.

צ'אמברס טען שפעם הלחה לו היס 400 דולאר, כדי לאפשר לו לקנות מכונית. היס הכחיש זאת. הבנק העיד כי היס הוציא באותה תקופה סכום של 400 דולאר מחשבונו. אשתו של היס ניסתה להסביר מה עשתה בכסף, לא הצליחה. אולם ג'ורית המוקד היתה מכונה הכתיבה, הוכח שהיתה שייכת להיס. אשתו של היס העידה שלא כתבה את המיסמכים, אולם לא נמצא שום אדם אחר שיכול היה לכתוב במכוניה זו. כמות אדירה של הוכחות מסיבתיות הצטברה נגד היס.

מה היה קו ההגנה? הסיגור טען כי צ'אמברס רצה לשכור את היס, הקויש שנים רבות לאוסף פרטים על חייו, התגנב באחד הימים לידתו וכתב בעצמו את המיסמכים המרשיעים.

שוב יצא חבריה-המושבעים לדיוניו הסודיים והפעם היתה ההחלטה פה אחד: כל העשרה היו תמימי דעה שהיס שיקר, חייב בשבועת-שקר. הוא נידון לתקופת מאסר ארוכה, הפסיד ערעור ונכלא בבית-הסוהר.

אולם הניכוח הגדול לא נסתיים. רוב האמריקאים האמין עתה שהיס אמנם אשם. לימינו של רוב זה עמדה חזית אדירה של עיתונים, שכבראשם שני העיתונים הגדולים של הנרי לוס — השבועון טיים והשבועון לייף, שנתנו פרסום כבד למשפט, הערימו תשבחות אינסופיות על כל מי שהיה קשור בקטגוריה ובשיפוט, הפכו את השופט והתובע לגיבורי רים לאומיים.

הממשלה עצמה שתקה ככל האפשר. כל מי שתמך בהיס ניסה לטשטש את עמדתו. זה היה ברור שהמשפט, שהשפיע על הבחירות ב-1948 (אם כי לא הכריע בהן), עלול להשפיע שוב על הבחירות של 1952. ואמנם, דחאק השנה, כמה חזים לפני מועד הבחירות, הוציא צ'אמברס ספר ענקי של 808 עמודים על חייו וטעל המשפט, העיד על עצמו שהוא נוצרי דתי, שהמיר את סטאלין בישו.

הספר זכה, כמובן, לתפוצה-ענק ולפרסומה עצומה. הפרט החשוב ביותר, שנועד לשמש נשק במלחמת הבחירות, היה כי צ'אמברס כבר מסר ידיעות על קיום המחתרת הקומוניסטית למשרד החוץ האמריקאי ב-1939, אולם משרד החוץ לא פתח אפילו בחקירה. המקרה: ממשלת ארצות-הברית נתנה למחתרת הקומוניסטית במרדשה לפעול משך עשר שנים נוספות. בהן הנהיגו הסוכנים הקומוניסטיים, כביכול, את מדיניות המדינה וגרמו לאבדן סין ואירופה המזרחית.

בינתיים עברה גם ההגנה להתקפה נגדית. אחר 18 חד-שים של מחקר מיוחד במינו, פנתה לבית-המשפט העליון, דרשה לפתוח מחדש את כל המסמכים. אה הודתה כי במשפט האחרון היו ההוכחות מספיקות כדי לחייב את היס, אולם טענה שבניגודם גילתה הוכחה נוספת, ההורסת לחלוטין את כל בניין הקטגוריה.

מה היתה ההוכחה? הסיגוריה הטילה על מומחה מיוחד

אלג'ר היס

מפי אדם זר, פרטים אינטימיים

פתחה את השער לקומוניזם. בעיניו היה רוזבלט בולשביק מוסה. וכמעט מעצמן נוצרו שמועות איומות — שהיועצים של רוזבלט והחוק האמריקאי, שמתיים, חברי מחתרת נוראה שפרשה את יויה על כל מנגנון הממשלה, מכוונת אותה בצורה שתמסור את העולם כולו לידי סטאלין.

חששות אלה ונאשרו, בלב רבים, כשרוזבלט הסכים בוועידת יאלטה וטהראן, במלחמת העולם השנייה, למסור לסטאלין את אירופה המזרחית ושטחים גדולים באסיה המזרחית. לא עלה על דעתם של האמריקאים היושבים בבתיהם שהצבא האדום היה נוטל שטחים אלה גם בלי הסכמתו של רוזבלט, ושהלה רק נתן אישור למצב עובדתי קיים. בעיניהם היה הכל ברור: הקומוניסטים מכוונים את הממשלה, והיה רק צורך לגלות והוכחות לכך שלפחות איש מרכזי אחד הוא בוגד קומוניסטי.

איש זה נמצא (או לא נמצא) בדמותו של אלג'ר היס.

שבוע נגד שבועה

היס היה נציג אופייני של 'צעירי רוזבלט' — צעיר שעלה לגדולה מאחורי הקלעים, השיג השפעה גדולה כמו-חה במשרד החוץ האמריקאי, ליוה את רוזבלט בוועידות הגורליות עם סטאלין. אחרי שרות של 15 שנה הגיע לשיא הצלחתו, נחשב לאדם עולה וחסר-דופי.

לעומת היס הסימפאטי התיצב אדם שהיה שנוא כמעט מן הרגע הראשון. יוטאקר צ'אמברס העיד על עצמו שהיה קומוניסט, מרגל ובוגד. הוא פרש, לדבריו, מן המחתרת הקומוניסטית של חשינגטון בסוף שנות השלושים, אחרי ששינה את דעתו והשפעת הטיהור הגדול ברוסיה והפך דתי. מאז עבד, כמשך 10 שנים, בשבועון האמריקאי אדיר-ההשפעה טיים. טיים שייך למולי' הנוצרי הנרי לוס. לוס ידוע בתור רפובליקאי מובהק, ימני ושמרני.

ב-1948, חרשים מעטים לפני הבחירות לנשיאות (כהן ניצח טרומן את דיואי, אף כי בהשערות), הודיע צ'אמברס לועדת בית-הנבחרים לגילוי פעולות אנטי-אמריקאיות כי יש בידו הוכחות כי אלג'ר היס הוא בוגד.

עיקר האשמתו של צ'אמברס: שהוא היה יחד עם היס חבר בקבוצת מחתרת קומוניסטית בשנות השלושים, שקיבל מידי היס מיסמכים סודיים של משרד החוץ האמריקאי. היס, שהזמן להעיד, הכחיש את הכל, האשים את צ'אמברס כמעיל חולני ונאלח. רוב הקהל האמין לו.

אולם כמה מחברי ועדת בית-הנבחרים שמו לב לפרט קטן, שנראה להם כמוזר. היס הכחיש בתוקף שראה בכלל את צ'אמברס אי-פעם בחייו. ואילו צ'אמברס סיפר לוועדה שפעו עצום של פרטים אינטימיים ביותר של חייו, מינהיגו וחובבותיו של היס — פרטים שנתגלו כולם כנכונים. כיצד

יוטאקר צ'אמברס

בערוגה של דלעות, מסמכים סודיים

הסכנות לאורבות לו). קבע השופט: הסיגוריה עבדה, בעין רת מומחים, משך 18 חודש כדי להכין מכוניה כזאת. כיצד יכול היה צ'אמברס להכין כזאת תוך 3 חודשים? אחרי החלטתו של השופט נראה כאילו משפטו של היס, שהאמריקאים קוראים לו, בפשטות, המשפט, נסגר לעולמים, עוד נשאר מעוס עקשני של אמריקאים המסרב להאמין כי היס אמנם אשם, משוכנע לחלוטין שנפל קרבן לקנוניה שטי-נית של פוליטיקאים שהרסו את האיש כדי להפיל את הממשלה הדמוקרטית. אחרים מאמינים שהיס חיסה על מישהו אחר. אולם אם הסיגוריה לא תצליח, בעתיד, לגלות אדם שאפשר להוכיח כי ביצע את הזיוף, לא ייפתח התיק מחדש.

מלחמת אזרחים בינלאומית

אך השפעתה הוצומה של המשפט על הציבור האמריקאי, שאדם מן החוץ מתקשה להעריכו, נמשכת. הוא שיכנע את הציבור האמריקאי שהמלחמה בין ארצות-הברית וברית-המועצות אינה רק מלחמה בין מדינות, אלא מלחמת-אזרחים בינלאומית, ושחיל-החלוק של הצבא הסובייטי יושב בחדרי-חדריה של ממשלת ארצות-הברית עצמה. הוא גרם להופעתם של דימוגים עכורים מסוגו של הסני-טור ג'וז' מאקקארתי (העומד הזה 752, 776), שכל הקאריירה הפוליטית שלהם בנויה על האשמה הבלתי מבוססת כי אישים מרכזיים בממשלת ארצות-הברית (ובניהם ג'ורג' מארשל, הגנרל האמריקאי המכובד ביותר) הם בוגדים וסוכני-נים סובייטיים.

הוא גרם לצידי-מכשפות עצום בכל רחבי ארצות-הברית, אשר כתוצאה ממנו סולקו מן הקולנוע, התיאטרון, הספרות והעיתונות כל אדם שאי-פעם היה לו קשר כל שהוא עם כל מוסד החשוד בקירבה לקומוניזם, אלפי אנשים בעלי נטיות ליברליות כלליות שלא היו קומוניסטים מימיהם. הוא גרם לכך ששום מדינאי אמריקאי אינו מעז עוד לטעון פומבית כי מוטב לארצות-הברית לגלות יחס של אהדה למהפכה הגדולה של מאו טסה-טונג בסין כדי להרחיק אותה מן החוג הסובייטי ולהפכו, אולי, לשיטו שני. להיפך, משרד החוץ האמריקאי, שנקט בקו זה למשך כמה שנים, מתכחש בקולו קולות לעברו של עצמו, מוסיף עתה את ההיפך, מגלה יחס של איבה לנקשה לסיין העממית — יחס העלול לקרב את העולם לנחמת העולם השלישית החמה.

הוא גרם, נוסף על הכל, לכך כי הסימטה של 'טיהור' ממשלת ארצות-הברית מן הסוכנים הקומוניסטיים הסכה קלף חשוב במערכת הבחירות הנוכחית — קלף בידי אייז'ה וניקסון הריפובליקאיים, וציגו הימין, נגד עדלי סטיי-בנטון הדימוקראטי, שהוא ליברלי יותר וחסירב להפנות עורף להיס עד לרגע ששוכנע כי אמנם אשם.